

FEMİNİST PERSPEKTİF(LER) VE MÜSLÜMAN KADIN

Erol Mutlu

70'li yıllardan sonra ivme kazanarak kamusal hayatın gözardı edilemeyecek görüngülerinden biri haline gelen İslâmcılık ve kadının İslâmcılık içerisindeki rolü, gerek entelektüel hayatın gerekse de pratik yaşamın en önemli gözlem kollarından biri olmuştur. Cumhuriyet tarihi içerisinde farklı dönemlerde toplumsal olarak arzu edilmeyen pek çok olayın vuku bulmasına ve hepsinin bertaraf edilebilmesine rağmen İslâmcılık ya da siyasallaşan İslâm hepsinden daha farklı bir yere sahip olmuş ve olmaya devam etmektedir. En son 28 Şubat post-modern darbesiyle (bu artık itiraf edilmiş bulunuyor) sindirilmeye ve ülkenin geleceğinde alabileceği olası rolü bertaraf edilmeye çalışılmış olsa da bir görüngü olarak ortadan kaldırılamamıştır.

Siyasal İslâm'ın nasıl olup da bu noktaya geldiği ayrı bir yazının konusu olmakla birlikte, onun gelişmesinde önemli bir role sahip olan Müslüman kadının konumu genel hatlarıyla bu yazının konusunu oluşturur. Dahası, İslâmcı kadının siyasal İslâm'ın gelişmesinde rolünün olması farklı dünya görüşlerine sahip feminist(!) kadınların histerik bir biçimde iştahını kabartmakta ve onun nasıl bir olgu olduğu yine aynı iştahla incelenmektedir. Pek çok feminist perspektif varsa da Müslüman kadın söz konusu olduğunda perspektifler temel olarak ikiye inmektedir. Fakat bir ön belirleme olarak bu iki perspektifin tek bir söylem alanı içerisinde hareket ettiğini ileri sürmek olanaklıdır.

Kendini Tanımının Nesnesi Olarak Müslüman Kadın-I

Türkiye'de kadın üzerine pek çok farklı dünya görüşü içerisinde değişik yaklaşımlar getirilmekte ve kuşatıcı bir feminist söylemin oluşturulmasına çalışılmaktadır. Fakat hiçbir feminist yaklaşım kendi başına bir söylem olmayı başarama-

makta ve farklı söylem biçimleriyle eklenerek sosyal hayatta var kalmaya çalışmaktadır. Bu anlamda, kadının toplum içindeki rolünü ekonomik yapının belirleyiciliği içerisinde sınıf temelli olarak açıklamaya ve kadının, sınıf temelli ekonomik yapının ürettiği patriarkal (erkek egemen) yapı tarafından belirlendiğini öne süren sosyalist siyasal söylem ile eklenen bir sosyalist feminizmden; kadının erkekle olan konumunu, Türk ırkının kurmuş olduğu farklı devletler içerisinde, hep yan yana ve eşit olduğunu, kendine has bir özerklik alanına sahip olduğunu ve devletin en üst makamında karar verme yetkisine sahip olduğunu öne sürerek milliyetçi bir söylemle eklenen milliyetçi bir feminizmden; Türkiye Cumhuriyeti'nin muasır medeniyet seviyesinin yakalanması noktasından hareketle kadına dünyadaki pek çok ülkeden daha önce seçme ve seçilme hakkı tanıyarak kadının aşağı (!) konumunu yükselten çağdaşlık delisi bir feminizmden söz etmek mümkündür. Özellikle bu son feminist (!) yaklaşım 28 Şubat'la birlikte ne kadar kadın olmakla ilgili olduğunu ve dahası ne kadar resmi ideoloji ile eklenildiğini ziyadesiyle göstermiştir. Ülkenin başbakanı başörtüsüyle yemin etmek için meclise gelen bir kadının haddinin bildirilmesini istemiş, bunun için ilk koşanlar da çağdaşlık delisi kadın söyleminin sahipleri olmuştur.

Fakat bu ve benzeri daha pek çok feminist yaklaşımın ve yukarıda örneklendirmeye çalıştığımız feminist söylemlerin hepsi Müslüman kadın söz konusu olduğunda aynı yerde buluşup birleşirler. Hatta hepsinin sevinç çığlıkları içinde Müslüman kadına hoş geldin demektedirler çünkü hiçbir söylem kendisi için bir kurucu dışarıyı yaratmaksızın varolamayacaklarını pekala bilmektedirler. Çünkü sahip oldukları toplumsal kimliğin kuruluşu asıl buradan geçer.

Laclau ve Mouffe'un (onlara katkıda bulunduğu kadarıyla) Zizek'in geliştirdiği söylem-kuramsal analiz¹ (discourse-theoretical analysis) bakış açısından toplumsal kimliğin kurulmasında en önemli etkenlerden bir tanesi onun toplumsal bir antagonizma içerisinde yer almasıdır, daha doğrusu toplumsal çatışmaların kimliğin kurulmasının *sine quo non* olmasıdır. Toplumsal bir çatışma olmaksızın, olumsal olarak kurulmuş olan kimliklerin hayatiyetini sürdürmesi söylem-kuramsal analiz açısından olanaklı olmadığından her toplumsal kimliğin kuruluşu bir kurucu dışarısının varlığını zorunlu kılar (Torfing, 1999: 51). Dolayısıyla Müslüman kadın farklı kadın söylemleri için hayati bir önemi haizdir. Onun varlığı onların kendilerini kurmalarının ve söylemsel bir hegemonyaya sahip olabilmelerinin biricik olanağıdır. Müslüman kadının yokluğu onları ek-

1. Söylem-kuramsal analiz (discourse-theoretical analysis) Jacob Torfing'in Laclau, Mouffe ve Zizek'in geliştirmiş olduğu söylem kuramı üzerine yaptığı etkileyici çalışmasında bu kuramsal perspektife verdiği addır. Bu adın söylem-kuramsal analiz olması onun diğer söylem kuramlarından ayrılmasını sağlamaya yöneliktir (Torfing, Jacob., 1999).

lemlendikleri siyasal söylem içerisinde ancak bir *ek* (supplement) konumuna düşürür. Varolan siyasal yapının taşıyıcıları olarak görev alırlar. Başlarından örtüleri ve çarşafı çıkartılır, etek giydirilir, ev içi konumları düzenlenir. Milli törenlerde kısa şortla ve atletle görev alırlar. Ama öbür taraftan iffetsizliğe de asla izin verilmez. Etek boyu dizin üstüne çıkamaz. Çok aşırı kıyafetler giyilemez çünkü bu kötü bir ahlaka sahip olmalarına ya da öyle görünmelerine yol açar. Dolayısıyla törende giyilen kıyafet asla bir sokak kıyafeti olamaz. Hane içi ilişkilerde de evin reisi erkektir ve bu kanunlarla da teminat altına alınmıştır. Kısacası tüm bu gösterenler, Müslüman kadının yokluğunda² söz konusu olan olgulardır. Onların yani çağdaş kadınların varlığı Müslüman kadınların varlığı sayesinde mümkündür. Müslüman kadının varlığı çağdaş kadının 'çağdaşlık' göstereni etrafında tüm bu gösterenleri bir araya toplamasına yarayacak ve onun resmi ideoloji ile eklememesine yol açacaktır. Fakat bu eklememe çağdaş kadın söylemi açısından iki noktada sorunludur.

İlk sorun, çağdaş kadın söylemi açısından Müslüman kadının bir *toplumsal fantaziden* öteye gitmemesidir. Zizek'in (1989) anti-semitizm söylemi içerisinde Yahudilerin, toplumun organik ya da korporatist bir bütün olarak algılanmasında nasıl önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Kullandığı bu kavram çağdaş kadın söyleminin Müslüman kadına yaklaşımında da ortaya çıkar. Anti-semitist söyleme göre toplumun birlik ve bütünlüğünün bozulmuş Yahudilerin gizli planlarının bir sonucudur. Komşuluk ilişkilerinden tutun makro düzeydeki ekonomik karışıklıklara kadar hemen her şeyin bozucusu Yahudilerdir. Zizek Yahudilerin bu her türlü bozukluğun nedeni olarak gösterilişini toplumsal fantazi olarak niteler. Gerçekten böyle olup olmadığı önemli değildir. Önemli olan toplumun aslında kötü gidişin nedenlerine dair bir fikri en azından bir sezgisi olmasına rağmen bile isteye böyle bir fantaziye kendisini kaptırmasıdır. Yahudilerin anti-semitistlere göre her şeyin sorumlusu oluşu aslında toplumun kendi içinde barındırdığı negativenessin ürettiği bir fantazidir. Olasıdır ki toplumsal ilişkilerin bozukluğunun pek çok farklı nedeni vardır ama bu farklı nedenler Yahudi imgesi altında toplanır. Yahudiler gerçek kimliklerinden çıkar ve negativenessin göstereni olarak kurulurlar. Bu şekilde toplumdaki dışlanurlar ama paranoyak bir biçimde sürekli realiteye de sunulup dururlar. Bu durum bir ideolojik kaymadır (displacement). Kaymadır çünkü sorunların kaynaklarına daha nesnel yaklaşmak mümkündür. Hatta problemin kaynağı başka bir yerde olabilir, örneğin problem ekonomik yapıdaki dengesizlikten kaynaklanabilir. Ama sorun bu ve benzeri alanlarda aranmaktansa toplumsal fantaziye yönelinir (Zizek, 1989: 124-128).

2. Aslında hep vardır. Ama burada bir ontolojik varolmadan söz etmediğimize dikkat edilmelidir. Bir kimlik olarak yoktur.

Çağdaş kadın söyleminin de benzeri bir fantaziye yöneldiğini söylemek abartı olmasa gerek. Eklemlediği söylem içerisinde hayat hakkı bulunmayan bu söylemin kadın söylemi olarak varolabilmesi ancak içinde yaşadığı toplumu eleştirel bir süzgeçten geçirebilmesine bağlıdır. Örneğin, erkek egemen söylemin yapısını sorunlaştırmak ve buna çözümler üretmek ya da en azından denemek mümkünken, çağdaş kadın söylemi kadının önündeki en önemli problem olarak Müslüman kadınları görür. Adeta Müslüman kadınlar başlarını açiverseler herşey güllük gülistanlık olacak. Ama aslında problemin burada olmadığı çağdaş kadın söyleminin de iyi kötü farkında olduğu bir olgudur. Ancak bir kadın söylemi olarak var olması ya da en azından var olma isteği, Müslüman kadının, kadınla ilgili problemlerin negativitesi olarak kurulması, dışlanması ve sonra paranoyakça içeri alınmasına bağlıdır.

Çağdaşlığı *düğüm noktası* (nodal point) haline getirerek ilerici(!) bir kadın söylemine sahip olduğu bu tavrın ikinci sorunlu yanı kadına bakışı noktasında ortaya çıkar. Çünkü eklemilen söylemin bizatihi kendisi feminist bir perspektifin eleştirilmesi gereken bir söylemdir. Hem bir taraftan feminist kalmak ya da en azından kadın konusuna duyarlı olmak hem de erkek egemenliğin ürettiği söylemin bir parçası olmak, içinde, içinden çıkılmaz bir çelişki barındırır; aynı anda hem kadınsınızdır hem de erkek. Kadınsınızdır çünkü içinde yaşadığınız toplumda erkekler kadınlarını dövmeğe, onları eve hapsedmeğe, kendilerine göre daha düşük ücret vermekte, sizi salt bir cinsel imge olarak görebilmekte, kamusal hayatta yükselmenizi engellemekte, vs. vs. dir. Tüm bunları üretenin patriarkal yapı olduğundan hiçbir şüphemiz yoktur. Ama öte yandan tam da bu patriarkal yapının en büyük destekçisisinizdir. Hatta o kadar destek olursunuz ki kürsüdeki milletvekiline yönelik yapılan 'haddini bildirme' (ne yapacaklarsa.... belki de ağzına iki tane çakıp susturacaklardır!...) çağrısına ilk koşan siz olursunuz. Her ideolojik söylem bir *eşitleme mantığı* (logic of equivalences) ile hareket ettiğine göre ve bu söyleme eklemilenildiğine göre bir kadın söyleminin üretilmesine olanak kalmaz. Çünkü toplumsal cinsiyetin önemi o noktada kaybolur ve eşitleme mantığı farklılıkları ortadan kaldırır. Bu durumda da kadın olarak varolmanın, kendine ait bir söyleme sahip olmanın ve bir hegemonik mücadeleye girişebilmenin olanağı *farklılık mantığı* (logic of difference) içerisinde yer almakla mümkün olabilir. Hiçbir ideolojik söylem dışarıya açık penceresi olmayan monadlar gibi kurulamaz. Mutlaka çatlakları vardır ve farklılık mantığı bu çatlaklardan ilerleyerek kendine özgü söylemlerin kurulmasına olanak verir. Tabii hiçbir söylemin saf bir söylem olacağı düşünülemez ve söylemin gücü eklemlediği söylemlerle birlikte güç kazanır. Ama eklemleme, en azından kuramsal olarak, eklemlediği şeyi tüketerek ilerlememelidir. Ama çağdaş kadın söyleminde gerçekleşen bunun tam tersidir. Bir söylem kendi isteğiyle bir diğer söylem içerisinde erimekte, kendini silmektedir. Ama Müslüman kadının kamusal

hayatta her görüntüsünde onun karşısına çıkmakta ve farklı bir kadın söylemişçesine hareket etmektedir. Farklı bir kadın olarak çıkar görüntürde ama içinde barındırdığı çelişkilerden ötürü onun bir kadın olmadığı ortadadır. O tam da kadın olmaktan feragat ederek meclis kürsüsündeki kadının haddini bildirmeye gider. Zaten daha baştan kadınlığından feragat ederek meclise girdiği gibi.

Kendini Tanımanın Nesnesi Olarak Müslüman Kadın-II

Madalyonun öteki yüzünde ise İslâmcı kadınları anlamak için büyük bir gayret gösteren daha entelektüel bir faaliyet söz konusudur. İslâmcılığı ve Müslüman kadının rolünü incelemek bir moda haline geldiğinden her şey hallolmuş, Türkiye'de yaşayan kadınların sorunlarına dönük yerli bir bakış sağlanmış, içinde yer alınan patriarkal yapı yeterince sorgulanmış gibi yapmalı ve direkt olarak yepyeni ve el değmemiş olan Müslüman kadın imgesi üzerine bir şeyler söylemeye geçmeli; onu anlamalı, kavramalı, bir yere oturtmalıdır. Dolayısıyla ilk yapılacak iş bu yepyeni, bakir olguya nasıl yaklaşılacağı belirlenmelidir. Burada zaten kendileri kadın perspektifinden sorgulanmaları gereken metodolojik yaklaşımlar enteresan bir şekilde sorgusuz sualsiz çözümleme alanına girivermektedir. Ağırıklı olarak kantitatif sorgulama yöntemleriyle elde edilen datalar sayesinde Müslüman kadının kendine bakışının nasıl olduğu, kendini öteki kadınlarla nasıl ilişkilendirdiği, eve, aileye, erkeğe, dine, vs. ye nasıl baktığı anlaşılmalı çalışılmalıdır (örn. İlyasoğlu, 1994); ya da bunun yerine onun topluma ve genelde hayata dönük bakışının nasıl olduğu hermenötik bir perspektiften anlaşılmalı çalışılmalı ve bunun için ortaya koyduğu ürünlere bakılmalıdır (örn. Göle, 1998).

Gerçi metodolojik sorunlar feminist söylemin genelde bir problemidir, sadece İslâmcı kadınları anlamakta hangisinin kullanılacağı noktasında değil. Ama bir metodoloji arayışının olması bile feminist söylemin nerede durduğuna dair bir gösterendir. Metodoloji arayışı, incelenecek şeyi nesneleştirilmeksizin inceleyemeyeceğimiz anlamına gelir. Ya da incelemek istediğimiz, bize yabancı bir şey vardır ve onun bir an önce 'ne'liğinin ortaya konması önemlidir. Neden? Aksi takdirde, iktidarımızı sağlayamayız, civa gibi elimizden kaçar da ondan. Ya da onu 'toplumsal hayatta nasıl temsil edebiliriz'i yakalayamayız da o yüzden.

Aslında metodoloji arayışı ya da önümüzde duran bir nesneyi nasıl inceleyeceğimiz tartışması Müslüman kadına yönelik bakışta pek önemli bir rol oynamaz. Hatta neden bunu değil de öteki perspektifi seçtiğimizin açıklaması yapılamaz. Çünkü Kadın Çalışmaları adı altında tortulaşmış bir bilgi türü mevcuttur ve ne tür bir yaklaşım sergilenirse sergilenirse söylenecek yeni bir şey yoktur. Verilen referanslar bir birini izler, genellikle aynıdır (Fatıma Mernissi, İlhan Arsel,

Oral Çalışlar vs....). Ortada zaten erkek egemenlik diye bir şey vardır. Bunun ürettiği yapılar içinde kadının konumu hep aşağıdadır. İktidar yapıları değişmez. Dolayısıyla Müslüman kadın farklı bir olgu değildir. O yalnızca patriarkinin bir başka görünümünün sonucudur. Başını kendi isteğiyle örtmez, babası, ağabeyi ya da cemaatinin baskısı söz konusudur. Kapalı toplum yapısının sonucudur ya da varolan modernleştirici siyasalara direniş biçimi olarak İslâmî kollektif bilinç tarafından direnişin öznesi ya da konusu olarak ileri atılmaktadırlar. Arkalarında bir erkek egemen yapı mevcuttur. İktidar mücadelesinde kendisini gizlemekte ve kadını ileri atmaktadır. Onun dışında Müslüman kadın, Müslüman erkekler tarafından bir haz nesnesi, eve hapsedilen ve kamusal alana çıkması engellenen ve ümmetin çoğalması için çocuk doğuran aşağı konumda bir varlıktır.³

Fakat enterasan olan konu ya da entelektüel feminist söylemin inceleme nesnesi bunlar değildir. Açıkçası Siyasal İslâm içerisinde aktif rol alarak- örneğin bir partinin seçim kampanyalarında görev almak gibi-, başlarını açmadan okuyarak, devlet kademelerinde görev alarak ama inançlarından da taviz veremeyerek Müslüman kadınlar, kendilerine sürekli varolma alanları yaratmaktadırlar. Bu noktada da problem çetrefil hale gelmektedir. Bilmem kaç sene önce vahyedilmiş bir dinin motifleri bunca ilerlemeye, bunca özgürleşim çabalarına ve gelen bunca ileri teknolojik düzeye rağmen nasıl olur da hâlâ yaşanır kılınmaktadır? Toplumların korporatist yapıları çözülür, her yanda bir dağılma görülürken İslâmî bir kimlik nasıl taşınabilmektedir?

Bu ve benzeri pek çok sorunun kadın perspektifinden açıklanabilmesi hayli güçlük çıkarmaktadır. Bu güçlüğü en belli başlı göstergelerinden birisi bu olguya verilmek istenen adlarda görülür. Modern Mahrem, örtülü kimlik, fundamentalist islamcı kadın vs... Bu basit bir isim verme, adlandırma (naming) çabası değildir. Çünkü bir isim vermek, isim verilen şeye bir kimlik kazandırmaktır aynı zamanda. Verilen isim ile nesne arasında bir tekabüliyet kurmaktır. Ya da yapısalcı anlamda, verilen ismin nesneyi temsil ettiğini, onun göstergesi olduğunu iddia etmektedir. Yani 'örtülü kimlik' dendiğinde akla gelmesi gereken Müslüman kadındır.

Fakat adlandırma (naming) pratiği bundan daha öte anlamlara da sahiptir. Çünkü adlandırma için seçilen sözcüğün adlandırılan şeyin bütün içeriklerini kendi içinde toplaması, onu bütün yönleriyle göstermesi beklenir; kısacası o bir gösteren olmalıdır. Bu noktada iki yaklaşım söz konusudur: Biri betimlemecilik (descriptivism) diğeri ise betimlemecilik karşıtı görtüş (anti-descriptivism). Betimlemecilik bir nesnenin ilk defa adlandırıldığı şekliyle zaman ve mekândan bağımsız olarak adlandırıldığı şeyi gösterdiği görüşüne yaslanır. Betimlemecilik

3. Bu noktada şuna da işaret etmekte yarar var. İslâm'da baş örtmek aşağı konumdaki kadınların değil 'hür' kadınların bir göstergesidir. Güzel, 2001 (bu sayıda, "Simgesellik(er), Siyasal Nomos ve Tahayül").

karşıtı görüş ise ilksel vaftizin (primal baptism) nesnenin zaman ve mekan boyutu içerisinde, farklı noktalarda farklı eklenmeler içine gireceğini, dolayısıyla adlandırılan şeyle ad arasında bir uzaklığın meydana geleceğini, adın nesnenin farklı içerenerini gösteremeyeceğini iddia eder. Fakat betimlemecilik karşıtı görüşün sorunu adlandırdığı şeyin kimliğini neyin kurduğunu açıklayamamasında yatar. Betimlemeciliğe göre örtülü kimlik, modern mahrem ve islamcı kadın adlandırılan şeyin kimliğini de ortaya koyar. Betimlemecilik karşıtı görüş ise bu adların adlandırılan şeyin değişik anlamlarını tüketemeyeceğini (kendi içinde toplayamayacağını) iddia ederek betimlemeciliğe karşıtı çıkar. Bu konuyu derinlemesine tartışan Zizek (1989: 89-98) hem betimlemeciliğin hem de betimlemecilik karşıtı görüşün bir şeyi gözden kaçırdığını iddia eder. O da adlandırmanın geriye-dönüşlü etkisidir (retroactive effect of naming). Bu adlandırmada bir artı-değer (surplus) yaratır ve bu özelliiktir ki, adlandırılan şeyin geçirdiği değişiklikler sonucu kazandığı yeni anlamlara rağmen, adın nesneyi göstermesine olanak sağlar. Fakat bu problemlı bir noktadır. Çünkü verilen farklı isimlerin bu niteliği haiz olmadığı görüldü. Yani ne örtülü kimlik, ne modern mahrem, ne de islamcı kadın vs.... incelenen konuyla örtüşmez. En az biri örtüşse diğer isimlerin var olamayacağı açıktır.

Bunun böyle oluşunun sebebi Zizek'in katı-gösteren (rigid-designator) kavramı ile açıklanabilir. Katı-gösteren bir düğüm noktasıdır. Yalnız adlandırılan şeyin bütün niteliklerini içinde barındırarak anlatmaya çalışın değil aynı zamanda yukarıda sözünü ettiğimiz artı-değeri de içinde barındıran kavramdır. Yani bütün diğer gösterenleri içinde barındıran boş-gösterendir, Lacan'ın *objet a*'sıdır (Zizek, 1989: 95). Fakat Müslüman kadına verilen adın hiçbir katı-gösteren düzeyine erişmez. Bu da doğaldır çünkü katı-gösteren işaret ettiği şey kendisini o ad içinde tanımladıkça varlık kazanmaz. Yani örtülü kimlik ya da modern mahrem adları Müslüman kadınlar kendilerini bu şekilde adlandırmadıkça Müslüman kadınları tüm yönleriyle belirten bir ad olamaz. Bu artı-değeri temsil edemez. Tıpkı Marlboro reklamında Amerika'yı temsil eden kovboyan Amerikalılar kendilerini onunla özdeşleştirmedikçe Amerika'yı temsil edemeyeceği gibi (Zizek, 1989: 96).

Peki bunca adlandırma çabası neden? Müslüman kadınla ilgili yapılan bunca çalışmada ortaya çıkan bu isim bolluğu neyi gösterir? Bizce olası nedenlerinden biri Müslüman kadına olan yaklaşımda kendini açığa vurur. Çünkü Müslüman kadın sadece bir görüntü olarak vardır. Bir illüzyondur. Bu, bilimselliği ve her türlü olumluluğu kadın(lık) adına soğuran bir perspektifin bakış açısidir. Önce bilinmesi gereken bir nesne konur. Ama bu sadece bir görüntüdür. Klasik metafizik perspektife yaslanılarak, yani řu demek ki, görünenin arkasında bir gerçek, hakikat, vs... yatar, yaratılan illüzyonun açıklanmasına girişilir. Tanınmak ve tanıtılmak istenir, tüketilmeye çalışılır ama bir türlü avuç içine alı-

namaz. Gerçeklik civa misali sürekli kaçır. Bu da doğaldır. Çünkü görünenin arkasına atfedilen, onun tözünü oluşturan bir gerçeklik yoktur; varolan bir boşluktur sadece ve gerçekliği oraya atfeden tarafından doldurulur. Bu boşluğu doldurmakta öznenin yani bu illüzyonun sahibi öznenin elde ettiği nedir? Hiç ya da daha doğrusu kendi yolculuğu, kendi özne konumudur. Kısacası yaratılan görüntünün arkasına atfedilen gerçeklik, onu atfeden öznenin kendisidir (Zizek, 1989: 195).

Sonuç

Müslüman kadına yaklaşımı iki farklı perspektife böldük: Biri militan ve resmi ideolojinin eki olarak, antagonistik bir çaba içinde varoluşunu kendine ispatlayan 'çağdaş' kadının temsil ettiği perspektif; bir diğeri ise entelektüel, militarizmden uzak, hatta metinleri ele alındığında sevecen ve anlayışlı ama salt kendini anlamlandırabilmek, kendini tanımak için bir illüzyona girişen perspektif. Her iki yaklaşımın da ideolojik olma özelliği birincisinde kendini doğrudan ortaya koyarken diğeri bilimsellik gibi boş bir gösterenin sahip olduğu alanı soğurarak bu yönünü gizler. Perdenin arkasında olanı ortaya çıkarma çabası içinde gizlidir. Kendini açık etmez dolayısıyla hem kendisi hem de öteki adına konuşur.

Dolayısıyla 28 Şubat'ta ikisi de (az sayıda istisnalar mevcuttur) ortada yoktur. Bir kadına haddini bildirme çağrısında haddi bildirilecek olanın kadın oluşu ya da haddinin bildirilmesini isteyen erkek oluşu bu 'kadınlarımız'ın gözünden kaçır. Bu onların kör noktasıdır. Başlarını uzatıp arkaya bakmayı unutmuşlardır.

REFERANSLAR

- Göle, Nilüfer., 1998, *Modern Mahrem*, İstanbul: Metis.
 Güzel, Murat., 2001, "Simgesellik(ler), Siyasal Nomos ve Tahayyül", *Tezkire*, bu sayıda.
 İlyasoğlu, Aynur., 1994, *Örtülü Kimlik*, İstanbul: Metis.
 Torfing, Jacob., 1999, *New Theories of Discourse*, Oxford: Blackwell.
 Zizek, Slavoj., 1989, *The Sublime Object of Ideology*, London: Verso.